

Q

Cultura d'escala

CARLES GELI

La British Library, la biblioteca europea, té figures. No sap on són 9.000 dels seus llibres, entre els quals hi ha una primera edició del *Retrat de Dorian Gray* d'Oscar Wilde (1.400 euros), un tractat del teòleg alemany Wolfgang Musculus (20.000 euros) i una edició especial de luxe del *Mein Kampf* de 1939 realitzada per al 50è aniversari de Hitler.

Fóra interessant preguntar com tenen els llibres desapareguts a la Biblioteca de Catalunya o a la Nacional; però ara no toca, que diria aquell. Tampoc toca tractar d'esbrinar si els volums desapareguts ho són perquè han estat robats o si senzillament s'han perdut. Senzillament? Perduts? Oi, i tant. No seria ben fàcil que molts d'aquests llibres, un cop fets servir, s'haguessin endreçat malament? Per què no, si la biblioteca té més de 650 quilòmetres de prestatgeries als magatzems? En qualsevol cas, davant els seus 14 milions de volums, els 9.000 evaporats no són res, estadísticament parlant (el 0,064%, si ho volen saber).

No, el problema és un altre. L'endemà de la diada de Sant Jordi, la vicepresidenta del govern, Maria Teresa Fernández de la Vega, trobava "alentador" que a Espanya es publicuessin més d'un milió d'exemplars al dia. La setmana passada, des d'aquest diari, un dirigent del PP demanava "a l'època de la reproductibilitat", una adequació empresarial del sector cultural, intuïnt-se que fos més àgil i productiu. No em sembla malament segons de què parlem, però fa massa temps que confonem indústria, política i espectacle amb cultura. I això va a molt més i ja s'està institucionalitzant. El coneixement no s'ha fet mai per acumulació salvatge. L'economia d'escala de la cultura és una altra. Que es publiquin 230 títols al dia a Espanya (83.996 el 2008) no ens fa més cultes: només cal anar a una llibreria a veure què i quants llibres entren per una punta del mostrador i surten (per la devolució) per l'altra: falta la ràtio diària. Caldrà adaptar al Sant Policar que citava Flaubert i allà on deia "Déu meu, en quins temps m'heu fet néixer!", dir ara: "Déu meu, en quina cultura d'escala ens esteu fent créixer!".

Reportatge

El conde Rossi a cavall. / MIQUEL FONT EDITOR

El retorn del 'conde' Rossi

La memòria del fals aristòcrata enviat per Mussolini a Mallorca i que va sembrar la mort a l'illa ressuscita mitjançant una novel·la biogràfica

ANDREU MANRESA

El fals conde Rossi ha tornat. Era un feixista italià, sinistre i extravagant, enviat per Mussolini a Mallorca l'agost del 1936 per agitar la Falange i enfrontar-se als rojos del desembarcament republicà del capità Bayo, que es desfèu aviat. El personatge escàpol, de camisa negra/blava, amb feix, creu i fletxes amb jou i punyale, protagonitzà una època de violència i repressió, demostrà voler el sentit del terror i deixà un mot *fucilati*, un crit com a llamp arreu de l'illa. Pugnava "fusell en mà contra qui blasfemava Déu i era traïdor de la

Pàtria", cercant "imposar la Pau i el benestar amb idees feixistes".

La llegenda trista de plom i escàndol de l'espeltre fantasmal Rossi —centenars de morts en extermini i una suposada insaciabile eufòria sexual complaguda amb putes i senyores de casa bona—, (la teòrica *dolce vita* mesclada amb *el viure perillosament* dels mussolinians) s'ha fet avinent de bell nou als llibres si alguna vegada s'havia escoltat el seu eco entre els mallorquins.

Mussolini i Joan March armaren d'avions, municions, arguments, diners i gents la plataforma estratègica

insular dels esvalotats contra la República. Rossi aterrà a l'illa i en cinc mesos l'alçurà, treballà el seu mite i en féu de la mort la norma. El personatge Arconvaldo Bonacorsi (Bologna, 1898-Roma, 1962) qui es feia dir "general comte Aldo Rossi" no és un tipus secundari al decorat del passat invulnerable i als sentiments de les víctimes que tenen certesa oral de les malifetes sanguinàries. Ara ell ve en una altra memòria, que frega el risc de la mitificació, que sura sobre la literatura, d'un ésser criminal blasmat per la història dels fets.

Passa a la pàgina 2

El retorn del 'conde' Rossi

Ve de la primera pàgina

Rossi treballà per ser heroi del Fascio. Advocat i estudiant de medicina, enviat-desterrat a Abisínia, criminal mai no jutjat, potser diputat de la DC a Itàlia, és una altra casta d'estranger a la guerra d'Espanya. Ha saltat un altre cop a les portades de la fama i, amb els crims denunciats, als mostradors de llibreria i fires dels carrers de Palma, Barcelona o Madrid. Es ven d'estrena una novel·la contracorrent, que vol ser versemblant, *La noche del Diablo* (Anagrama) del crític i biògraf Miguel Dalmau. "La irrupció de Rossi i del seu sèquit feixista provocà un veritable cataclisme... i una bufada d'aire nou", es llegeix. A les planes balla la tragèdia, s'escorre la vida i el món, Palma, les cases de putes, l'Hotel Mediterraneo, el front de Manacor, Sant Salvador, la societat guanyadora, el poder que s'allargà i una certa exaltació estètica.

Ahora, han sortit les reedicions d'un gran llibre testimoni de Georges Bernanos, fet en calent el 1938, *Els grans cementeris sota la lluna*, que parla en cru d'aquella catàstrofe mallorquina i universal en nom de la fe. Arriba l'obra amb notes i estudis, en dues traduccions, en català (RBA) i espanyol (Lumen). Prohibit per la dictadura, Bernanos —catòlic, monàrquic i dretà— creà "el més important pamflet contra el feixisme", en dita de Hannah Arendt. El fill de Bernanos surt a la novel·la de Dalmau i era part dels escamots falangistes.

Després de la volada i polèmica de la biografia que Miguel Dalmau bastí sense manies sobre Jaime Gil de Biedma, ara ha treballat tres anys en la reconstrucció dels episodis i escenaris de la intervenció de Rossi. Trià la veu i el

La irrupció de Rossi i el seu sequit provocà un veritable cataclisme

Hi ha alguna família del poder vell que encara té un retrat seu signat

subjecte del teatí Julià Adrover Llaneres, Escalís, (Felanitx, 1900 - Roma, 1965) traductor i testimoni a les arengues als pobles, dalt de l'altar, al front i en els crims d'aquell matancer, un altre personatge real. El consul italià es treia els queixals en viu ell mateix sense anestèsia i glopeja esperit davant de tothom.

Es veieren més després dels 150 dies mallorquins de 1936 Rossi i Julià (Alcover al llibre), coetanis, i que ambdós visqueren 30 anys a Roma? Bona incògnita literària. "Hagués fet de Sándor Márai", respon Dalmau que ha escapat l'obra. L'ur hipotètic començament que podia ésser una retrobada dels vellets al Vaticà.

"Ja no ens cal rentar-nos les mans d'amagat per manifestar tot el fàstic que ens fa la persona i la ideologia d'un dels homes més coneguts, més temuts i més odiats de la Mallorca contemporània (Rossi)", escriu Josep Massot i Muntaner l'any 1988 a *Vida i Miracles del 'Conde Rossi'* (Mallorca, agost-desembre, 1936) Màlaga ge-

Rossi a Manacor al setembre de 1936. A baix, el pilot italià Leonardo Ferrulli, que va abatre un Tupolev a Palma de Mallorca al 1937. / MIQUEL FONT EDITOR

Feixistes per terra i per aire

Els avions italians van llençar els grans atacs des de Mallorca

JACINTO ANTÓN

Mentre el *conde* Rossi duia a terme les seves canallades per terra sota el paradoxal lema —vist el seu nom, no menys paradoxal— "Tutti i rossi fucilati", els seus compatriotes de l'Aviazione Legionaria es feien amb el domini de l'aire, i convertien Mallorca en el gran portaa-vions de les ales feixistes al mediterrani occidental. Amb personatges no menys arrogants (i elegants, i lúbrics) que el suposat aristòcrata —alguns van ser després asos en la II Guerra Mundial, com Leonardo Ferrulli o Giulio Reiner—, l'aviació italiana situada a l'illa es va dedicar a llençar atacs contra les zones republicanes que tenia a l'abast, especialment València i Catalunya. Barcelona va patir els pitjors bombardeigs aeris de la seva his-

toria a càrrec dels Savoia S.81 i S.79, els genèricament denominats *Pavas* pels barcelonins, procedents dels aeròdroms mallorquins quan al març del 1938 Mussolini va ordenar castigar la ciutat sense pietat.

Els aeroplans italians ja van ser decisius a Mallorca en els primers compassos de la guerra quan els aparells adquirits per sota mà al Duce van contribuir a desbar-

tar el desembarcament l'agost de 1936 del capità republicà Alberto Bayo i el seu contingent antifeixista a Porto Cristo (un Bahía Cochinos al revés).

Francisco va resoldre enfortir l'illa i la va convertir en una potent

base aeronaval des d'on va aconseguir el control del mediterrani. Durant el 1937 s'organiza l'arma aèria, amb unitats italianes d'exploració, caça i bombardeig, que tenen una base a Alcúdia. Els italians hi fan un gran desplegament: dos esquadilles de caces Fiat Cr 32, *Chirris*, el 25 Grupo Bombardamento Notturno —els anomenats Pipistrelli (rat-penats) delle Baleari—, amb els S.81; el 8° Stormo Bombardamento Veloce —Falchi delle Baleari—, dotat de S.79, etcètera. També tenen hidroavions a la bahia de Pollença. D'aquí partirà, per cert, en missió de bombardeig en un hidroavió italià, Ramón Franco, germà del *generalissimo* i heroi del *Plus Ultra*, al vol en què es matarà, acabant com un Saint Exupéry nacional (salvant les distàncies).

El pilot italià Leonardo Ferrulli, que va abatre un Tupolev a Palma de Mallorca al 1937.

temps bèl·lics, consentit secretament durant anys per una majoria social illenca que obeí o suportà —quin remei!— els colpistes guanyadors, des de tot d'una. Hi ha alguna família del poder vell que encara té al menjador un retrat seu signat. Alguna altra gent té el corc secret de dubtar o sentir-se fill cert del Conde Rossi, nat en relacions, consentides o forçades.

Amb barbó de boc, teatral i amenaçant, liderà l'extermini contra el bàndol desarmat, ajudà a derrotar les tropes republicanes que desembarcaren al Port de Manacor comandades per un altre mite distint de la guerra, el Capità Bayo —instructor guerriller de Fidel Castro i el Che Guevara a Mèxic i Cuba—, actuà com una bèstia. Era un assassí i féu l'escabexina.

Ha comparegut amb els seus

inferns de sang i por a la memòria d'alguna gent de més de 80 anys. "No record haver-li vist mai la cara. Quan sentien la seva bulla d'alluny, a ca nostra ens devíem arraconar. Noltros no estàvem per a les festes a plaça dels fanàtics falangistes. Mon pare era pres a Manacor per obrer d'esquerres republicà. Jo tenia 7 anys, el 1936". Joan Bonet Nadal, de Ses Pipes, és manacorí, valent, i encara s'emociona i té pell de gallina en parlar de la por.

"El conde Rossi i el pare Julià vengueren a fer una xerrada i un diàleg instructiu als al·lots damunt uns escalons al pati de l'escola de Sant Alfons de Felanitx. El record bé, jo tenia 13 anys. Què vols que et digui? Parlava en italià i el pare Julià el traduïa. Al balcó de can Vei, a sa Plaça de Sa Font, es reuní gairebé tot el poble. Hi

hagué amb una desfílada de falangistes homes i dones de la Secció Femenina. Ell mitinejà i el teatí el traduí". Aquest és un doble testimoni directe. L'historiador xuetòleg i de l'Església, Francesc Riera i Montserrat, tresca la seva infància sense trastorns a la vila i sap bé qui era aquell.

"Passava pel poble, en cotxe i cridava 'Fucilati! Fucilati, tutti'. A casa mos feia por perquè no érem dels seus i al concho en Pere el feren beure oli de racino, al meu germà el cercaren i d'altres s'amagaren dins un pou. El vaig veure a Petra, Sant Joan i Palma". La llicenciada Pràxedes Company, que ara té 86 anys i els records eteris, contà els fets mil pocs a les sobretalles familiars. "Es vera que hi havia al·lotes falangistes que l'encaçaven ferm, a ells i altres italians".